

เมื่อจำเป็นต้อง
สวมปลอกเข็มกลับ
ใช้ **หลัก one-handed
technique** เสมอ

ปลดหัวเข็มฉีดยา
ที่ช่องบนฝากล่อง
safety box

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : ถูกเข็มฉีดยาตำมือ
ขณะสวมปลอกเข็มกลับ
เนื่องจากไม่ได้ใช้หลัก one-handed technique

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : หลังเสร็จการรักษา
ขณะเก็บเข็มที่ถูกตัดหัวสวมปลอกเข็มกลับ
ทำให้เข็มทิ่มทะลุปลอกเข็มตำนิ้วมือ

ห้าม!
สวมปลอกเข็ม
กลับแบบนี้

ห้าม!
สวมปลอกเข็มกลับ
โดยเฉพาะเข็มที่ถูกตัดหัว

การถอด blade
ออกจาก
Scalpel Handle

ใช้ Needle Holder
เก็บ blade

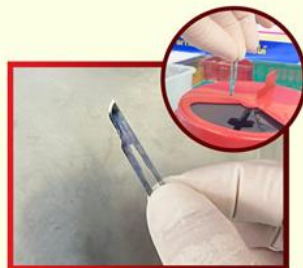

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : ถูกใบมีดบาด ขณะถอด
ใบมีดออกจาก Scalpel เนื่องจากถอดไม่ได้
และแน่นจึงขยับมือจนมาจับใกล้กับใบมีด
ออกแรงดันมือขึ้นไปถูกใบมีดบาด

**ไม่จับ Needle Holder
แบบนี้**

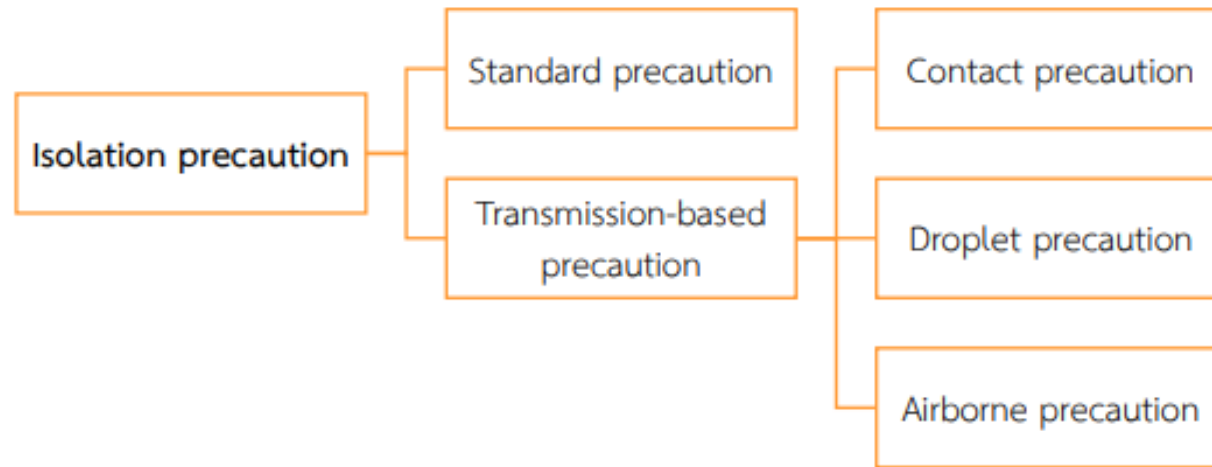
ห้าม!
ใช้มือจับ blade
ทิ้งแบบนี้

การควบคุมการติดเชื้อทางทันตกรรม และ การป้องกันของมีคมที่ตำ

แผนกทันตกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชตะพานหิน

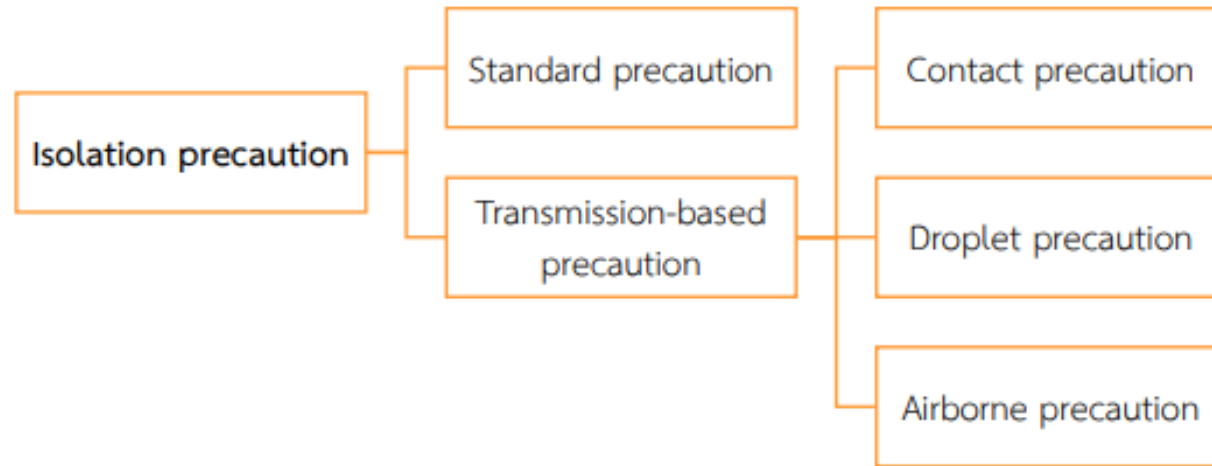
มาตรการควบคุมการติดเชื้อ

Standard precaution

- เป็นมาตรการพื้นฐานที่ใช้ควบคุมการติดเชื้อทางทันตกรรม เพื่อป้องกันผู้ป่วยและบุคลากรติดเชื้อจากการปฏิบัติงาน พัฒนามาจากมาตรการ Universal precautions และ Body substance isolation
- มีหลักการคือ ให้ปฏิบัติงานและควบคุมการติดเชื้อ เสมือนว่า เลือด, น้ำลาย, สารคัดหลั่ง (ยกเว้นเหงื่อ), เยื่อ, และผิวหนังที่มีบาดแผลหรือรอยถลอก (Non-intact skin) ของผู้ป่วยทุกราย อาจเป็นสิ่งติดเชื้อ
- สามารถป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่ติดต่อทางเลือด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- นำมาใช้ปฏิบัติในงานทันตกรรมทุกงาน ต่อผู้ป่วยทันตกรรมทุกราย ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยโรคติดเชื้อหรือไม่ก็ตาม
- ประกอบด้วย การทำความสะอาดมือ, การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล, การดูแลสุขอนามัยทางเดินหายใจ และสร้างสุขนิสัยการไอจาม, การฉีดยาอย่างปลอดภัย, การจัดเตรียมเครื่องมือรักษาผู้ป่วย, การดูแลพื้นผิวในคลินิก และการจัดการขยะและสิ่งมีคมอย่างเหมาะสม

มาตรการควบคุมการติดเชื้อ

ประเภท	วัตถุประสงค์	ตัวอย่างวิธีการ
Contact precaution	ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่ติดต่อทางการสัมผัส	<ul style="list-style-type: none"> - ทำการรักษา โดยเว้นระยะห่างจากผู้ป่วยรายอื่นอย่างน้อย 3 ฟุต (ประมาณ 1 เมตร) - สวมถุงมือ และเสือกาวน ขณะทำการรักษา
Droplet precaution	ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่ติดต่อทางละอองฝอยหรือหยดน้ำที่พุ่งกระจายออกมา	<ul style="list-style-type: none"> - ทำการรักษา โดยเว้นระยะห่างจากผู้ป่วยรายอื่นอย่างน้อย 3 ฟุต (ประมาณ 1 เมตร) และมีฉากกั้น - สวมหน้ากากอนามัย ขณะทำการรักษา
Airborne precaution	ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่ติดต่อทางอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - ทำการรักษาในห้องรักษาเดี่ยว ที่มีระบบระบายอากาศที่เหมาะสม - สวมหน้ากาก N95 ขณะทำการรักษา โดยสวมก่อนเข้าในห้อง และถอดทันทีหลังออกจากห้อง - ให้การรักษาทางทันตกรรม เฉพาะเมื่อมีภาวะฉุกเฉินหรือเมื่อมีความจำเป็น

ขั้นตอนการล้างมือ

ล้างมือ ในกรณีต่อไปนี้	<ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อมือสกปรก 2. ก่อนสวมถุงมือ และหลังถอดถุงมือ อย่างทันที (ไม่ล้างมือในขณะที่สวมถุงมือ) 3. ก่อนรักษา และหลังรักษา ผู้ป่วยแต่ละราย 4. เมื่อใช้มือเปล่าสัมผัสพื้นผิวที่อาจปนเปื้อนด้วยเลือด, น้ำลาย หรือสารคัดหลั่งจากผู้ป่วย <p>* ล้างมือเป็นเวลาอย่างน้อย 20 วินาที</p>
สารทำความสะอาดมือที่เลือกใช้	<ol style="list-style-type: none"> 1. หากมือสกปรกอย่างเห็นได้ชัดเจน <ul style="list-style-type: none"> - ล้างมือด้วยน้ำ และสบู่ที่มีฤทธิ์ระงับเชื้อ 2. หากมือสกปรกไม่มาก <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ล้างมือด้วยน้ำ และสบู่ที่มีฤทธิ์ระงับเชื้อ หรือ 2.2 ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ล้างมือที่มีความเข้มข้น 70-90% <p>* สบู่ที่มีฤทธิ์ระงับเชื้อ เช่น 2%-4% Chlorhexidine gluconate, Iodophore</p>

แนวทางการเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล

งาน	ถุงมือคัลยกรรม	ถุงมือตรวจโรค	ถุงมืองานบ้าน	หน้ากาก N95 หรือที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่า	หน้ากากอนามัย	เฟซชีลด์/แว่นป้องกัน	หมวกคลุมผม	เสื้อกาวน์	ชุดกันเปื้อนแขนยาว	รองเท้ายูท
ประชาสัมพันธ์ เวชระเบียน การเงิน					✓					
คัดกรอง					✓					
ถ่ายภาพรังสี		✓			✓	✓	✓	✓		
ตรวจช่องปาก		✓			✓	✓	✓	✓		
ทำหัตถการทันตกรรมที่ไม่ฟุ้งกระจาย		✓		✓		✓	✓	✓		
ทำหัตถการทันตกรรมที่ฟุ้งกระจาย		✓		✓		✓	✓	✓		
ทำหัตถการคัลยกรรม	✓			✓		✓	✓	✓		
ขนย้ายผ้า/เครื่องมือที่ปนเปื้อน			✓		✓		✓		✓	
ขนย้ายขยะติดเชื้อ			✓		✓		✓		✓	✓
จัดการผ้าที่ปนเปื้อน			✓		✓		✓		✓	
จัดการเครื่องมือที่ปนเปื้อน			✓		✓	✓	✓		✓ กันน้ำ	✓
ทำความสะอาด เช่น ถูพื้น			✓		✓		✓		✓	
ทำความสะอาดห้องน้ำ			✓		✓		✓		✓	✓

ขั้นตอนการสวมและถอดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล⁵⁷

ขั้นตอนการสวม	ขั้นตอนการถอด
<p>1. ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ที่มีฤทธิ์ระงับเชื้อ หรือด้วยเจลแอลกอฮอล์ล้างมือที่มีความเข้มข้น 70-90%</p> <p>2. สวมเสื้อกาวน์</p> <p>3. สวมหน้ากาก N95 หรือหน้ากากที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่า แล้วทดสอบความแนบกระชับของหน้ากาก (Seal check)</p> <p>(4. สวมหมวกคลุมผม)</p> <p>5. สวมเฟซชิลด์ หรือแว่นป้องกัน</p> <p>6. สวมถุงมือ</p>	<p>1. ถอดถุงมือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตามหลักการ Aseptic technique - ระมัดระวังการปนเปื้อนไปยังมือเปล่า และพื้นผิวอื่น - ถอดแล้วทิ้งในถังขยะติดเชื้อ <p>2. ถอดเฟซชิลด์ หรือแว่นป้องกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้มือเปล่าจับที่แถบรัดศีรษะ หรือที่ขาเกี่ยวแว่น - ถอดแล้ววางในบริเวณที่กำหนด เพื่อทำความสะอาด <p>(3. ถอดหมวกคลุมผม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้มือเปล่าจับที่ฝั่งด้านหลังศีรษะ - ถอดแล้วทิ้งในถังขยะติดเชื้อ) <p>4. ถอดเสื้อกาวน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้มือเปล่าปลดสายรัด แล้วจับที่ด้านในของเสื้อกาวน์ - ถอดโดยม้วนให้ด้านในของเสื้อกาวน์ออกมาอยู่ภายนอก - วางในภาชนะรองรับผ้าที่ใช้งานแล้ว <p>5. ถอดหน้ากาก N95 หรือหน้ากากที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถอดทันทีหลังออกจากบริเวณที่ทำการรักษา - ทิ้งในถังขยะติดเชื้อ <p>6. ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ที่มีฤทธิ์ระงับเชื้อ หรือด้วยเจลแอลกอฮอล์ล้างมือที่มีความเข้มข้น 70-90%</p>

* ล้างมือระหว่างขั้นตอนการถอดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล หากมือเปล่าสัมผัสโดนสิ่งปนเปื้อน

การจัดเตรียมเครื่องมือรักษาผู้ป่วย

การทำให้ปราศจากเชื้อ และการฆ่าเชื้อ

ชนิดเครื่องมือ	ตัวอย่างเครื่องมือ	กระบวนการที่ใช้
เครื่องมือที่หากปนเปื้อนจะก่อให้เกิดความเสี่ยงระดับสูงต่อการติดเชื้อ (Critical item)	เครื่องมือที่ใช้เจาะผ่านเนื้อเยื่อ หรือกระดูก เช่น เครื่องมือศัลยกรรม, เครื่องมือปริทันต์, หัวกรอฟัน (Dental bur) ที่ใช้กรอตัด เป็นต้น	- ทำความสะอาด และทำให้ปราศจากเชื้อ
เครื่องมือที่หากปนเปื้อนจะก่อให้เกิดความเสี่ยงระดับปานกลางต่อการติดเชื้อ (Semi-critical item)	เครื่องมือที่สัมผัสโดนเยื่อช่องปาก หรือผิวหนังที่มีบาดแผลหรือรอยถลอก เช่น เครื่องมืออุดฟัน, เครื่องมือจัดฟัน, Mouth mirror, แก้วน้ำที่ใช้ในงานศัลยกรรม, Air/water syringe tip, Impression tray, ค้ำกรอฟัน (Dental handpiece), หัวกรอฟันที่ใช้กรอขัด, Film-holding and positioning device เป็นต้น	- ทำความสะอาด และทำให้ปราศจากเชื้อ ทั้งนี้ หากไม่สามารถทำได้ ให้ทำความสะอาด และฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับสูง
	เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เฉพาะชิ้นส่วนที่ไม่สามารถทำให้ปราศจากเชื้อหรือฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับสูง เช่น เครื่องฉายแสง, เครื่องวัดความมีชีวิตของฟัน, เครื่องวัดความยาวรากฟัน, เครื่องเลเซอร์ทางทันตกรรม, Intraoral camera, Charge-coupled device (CCD) image sensor, Complementary metal oxide semiconductor (CMOS) image sensor, แท่นกักของเครื่องเอกซเรย์ภายนอกช่องปาก เป็นต้น	- ทำความสะอาด และฆ่าเชื้อ เช่นเดียวกับ พื้นผิวที่เกี่ยวข้องกับการรักษา (Clinical contact surface)
เครื่องมือที่หากปนเปื้อนจะก่อให้เกิดความเสี่ยงระดับต่ำต่อการติดเชื้อ (Non-critical item)	เครื่องมือที่สัมผัสโดนผิวหนังปกติเท่านั้น และไม่ได้สัมผัสโดนเยื่อช่องปาก เช่น ปลอกแขนของเครื่องวัดความดันโลหิต, Pulse oximeter, Papoose board เป็นต้น	- ทำความสะอาดด้วยน้ำยาทำความสะอาด หรือ - ทำความสะอาด และฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับต่ำ

การทำให้ปราศจากเชื้อ (Sterilization) และการฆ่าเชื้อ (Disinfection)

กระบวนการ	ผลลัพธ์	วิธีการ	ตัวอย่างสาร/ตัวอย่างวิธี	การใช้งานทางทันตกรรม	
				ชนิดเครื่องมือ	ชนิดพื้นผิว
ทำให้ปราศจากเชื้อ (Sterilization)	ทำลายจุลินทรีย์ทุกชนิด รวมถึง Spore ของแบคทีเรีย	ใช้ความร้อน	<ul style="list-style-type: none"> อุณหภูมิสูง <ul style="list-style-type: none"> - ไอน้ำ (Steam) - Dry heat - Unsaturated chemical vapour 	- Critical item ที่ทนต่อความร้อน	ไม่สามารถทำได้
			<ul style="list-style-type: none"> อุณหภูมิต่ำ <ul style="list-style-type: none"> - Ethylene oxide gas - Hydrogen peroxide gas plasma 	- Semi-critical item ที่ทนต่อความร้อน	
		แช่น้ำยาตามระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์ระบุ	<ul style="list-style-type: none"> Chemical sterilant/ High-level disinfectant <ul style="list-style-type: none"> - Glutaraldehyde - Glutaraldehyde with phenol - Ortho-phthalaldehyde - Hydrogen peroxide - Peracetic acid 	- Critical item ที่ไม่ทนต่อความร้อน	
ฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับสูง (High-level disinfection)	ทำลายจุลินทรีย์ทุกชนิด รวมถึง Spore ของแบคทีเรียส่วนใหญ่	แช่น้ำยาตามระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์ระบุ	<ul style="list-style-type: none"> Chemical sterilant/ High-level disinfectant 	Semi-critical item ที่ไม่ทนต่อความร้อน	ไม่สามารถทำได้

กระบวนการ	ผลลัพธ์	วิธีการ	ตัวอย่างสาร/ตัวอย่างวิธี	การใช้งานทางทันตกรรม	
				ชนิดเครื่องมือ	ชนิดพื้นผิว
ฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับปานกลาง (Intermediate-level disinfection)	ทำลายจุลินทรีย์ทุกชนิด รวมถึงเชื้อวัณโรค แต่ไม่สามารถทำลาย Spore ของแบคทีเรีย	ให้สัมผัสกับน้ำยา	<ul style="list-style-type: none"> Intermediate-level disinfectant <ul style="list-style-type: none"> - Iodophor - Chlorine compound - Combined phenol - Alcohol - QAC with alcohol - ผลิตภัณฑ์ที่ระบุ EPA hospital disinfectant with tuberculocidal claim 	Non-critical item ที่ปนเปื้อนด้วยเลือดหรือสิ่งติดเชื้อ	<ul style="list-style-type: none"> - Clinical contact surface - Housekeeping surface ที่ปนเปื้อนด้วยเลือด หรือสิ่งติดเชื้อ
ฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพระดับต่ำ (Low-level disinfection)	ทำลายจุลินทรีย์บางชนิด ไม่สามารถทำลายเชื้อวัณโรค, เชื้อรา และไวรัสขนาดเล็กที่ไม่มีเปลือกหุ้ม	ให้สัมผัสกับน้ำยา	<ul style="list-style-type: none"> Low-level disinfectant <ul style="list-style-type: none"> - QAC - Simple phenol - สารชะล้าง/สารลดแรงตึงผิว (Detergent) - ผลิตภัณฑ์ที่ระบุ EPA hospital disinfectant⁵⁹ - ผลิตภัณฑ์ที่ระบุว่าทำลายเชื้อ HIV หรือ HBV ได้ แต่ไม่ระบุว่าทำลายเชื้อวัณโรคได้ 	Non-critical item ที่ไม่ปนเปื้อนด้วยเลือดหรือสิ่งติดเชื้อ	Housekeeping surface

มีมาตรการกำหนดการคงสภาพปราศจากเชื้อ ของเครื่องมือในห่อ กำกับบนห่อเครื่องมือ โดย
 เลือกใช้ หลัก **Event-related shelf life** หรือ **Date-related shelf life**

การคงสภาพปราศจากเชื้อ	วิธีระบุระยะเวลา
<p>7.1 Event-related shelf life เครื่องมือภายในห่อ จะคงสภาพปราศจากเชื้อ จนกว่าห่อเครื่องมือมีสภาพชำรุด</p>	<p>ระบุวันที่ทำให้ปราศจากเชื้อ</p>
<p>7.2 Date-related shelf life เครื่องมือภายในห่อ จะคงสภาพปราศจากเชื้อ จนกว่าถึงวันสิ้นสภาพปราศจากเชื้อ</p>	<p>ระบุวันที่สิ้นสภาพปราศจากเชื้อ โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ห่อผ้า หรือห่อ Non-woven material ให้กำหนดวันที่สิ้นสภาพปราศจากเชื้อ ไม่เกิน 30 วัน นับจากวันที่ทำให้ปราศจากเชื้อ - ซอง Sterilization pouch ให้กำหนดวันที่สิ้นสภาพปราศจากเชื้อ ไม่เกิน 12 เดือน นับจากวันที่ทำให้ปราศจากเชื้อ <p>ทั้งนี้ อาจกำหนดระยะเวลาให้สั้นกว่านี้ได้ โดยพิจารณาตามบริบทของบริเวณที่จัดเก็บเครื่องมือ</p>

ตัวอย่างน้ำยาฆ่าเชื้อในงานแล็บทันตกรรม

งานแล็บทันตกรรม	วัสดุ	น้ำยาฆ่าเชื้อ	วิธีการ
แบบพิมพ์ฟัน	Alginate, Polyether	0.5% Sodium hypochlorite	จุ่มในน้ำยาฆ่าเชื้อหลาย ๆ ครั้ง แล้วทอด้วยผ้าก๊อชชุบน้ำยาฆ่าเชื้อ ใส่ในภาชนะปิด นาน 10 นาที
	Silicone, Polysulfide	0.5% Sodium hypochlorite	แช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อ นาน 10 นาที
ชิ้นงานทันตกรรม	โลหะ และเซรามิก เช่น ฟันเทียมฐานโลหะ, ครอบฟันโลหะ, ครอบฟันเซรามิก	70% Alcohol	แช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อ นาน 10 นาที
	อะคริลิกเป็นส่วนประกอบ เช่น ฟันเทียมฐานอะคริลิก, ครอบฟันชั่วคราว, Occlusal splint, Retainer	0.5% Sodium hypochlorite	แช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อ นาน 10 นาที
	Surgical stent	น้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพ ระดับสูง เช่น Glutaraldehyde, Ortho-phthalaldehyde, Peracetic acid	แช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อ ตามระยะเวลา ที่ผลิตภัณฑ์ระบุ

เมื่อจำเป็นต้อง
สวมปลอกเข็มกลับ
ใช้ **หลัก one-handed
technique** เสมอ

ปลอกหัวเข็มฉีดยา
ที่ช่องบนฝากล่อง
safety box

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : ถูกเข็มฉีดยาเข้าที่มือ
ขณะสวมปลอกเข็มกลับ
เนื่องจากไม่ได้ใช้หลัก one-handed technique

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : หลังเสร็จการรักษา
ขณะเก็บเข็มที่ถูกตัดทิ้งใส่สวมปลอกเข็มกลับ
ทำให้เข็มแทงทะลุปลอกเข็มที่ตนเองทำ

ห้าม!
สวมปลอกเข็ม
กลับแบบนี้

ห้าม!
สวมปลอกเข็มกลับ
โดยเฉพาะเข็มที่ถูกตัดทิ้ง

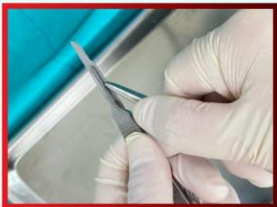

การถอด blade
ออกจาก
Scalpel Handle

ใช้ Needle Holder
เก็บ blade

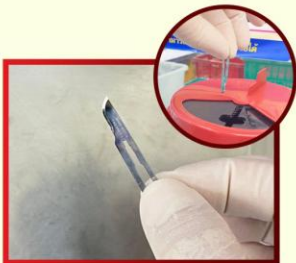

Incident :
บุคลากร/นักศึกษา : ถูกใบมีดบาด ขณะถอด
ใบมีดออกจาก Scalpel เนื่องจากถอดไม่ได้
และแน่นจึงขยี้มือจนมาจับใกล้กับใบมีด
ออกแรงดันมือขึ้นไปถูกใบมีดบาด

**ไม่จับ Needle Holder
แบบนี้**

ห้าม!
ใช้มือจับ blade
แบบนี้

การป้องกันของมีคมที่ตำ

(b)

